

CONTRIBUȚII BIBLIOGRAFICE ȘI ARHIVISTICE LA TEMATICA UNUI VIITOR MUZEU DE ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ A JUDEȚULUI DÎMBOVIȚA

de CLEOPATRA IONESCU

Situat în partea de sud a Carpaților Meridionali, în zona de contact a Cîmpiei Române cu Subcarpații Munteniei¹, Dîmbovița este un județ cu rezonanță istorică în lupta pentru libertatea națională și socială. Cu prilejul vizitei în orașul Tîrgoviște în anul 1967, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, sublinia că „aici se îmbină în mod armonios lupta din trecutul îndepărtat pentru neatîrnarea țării, procesul de formare al limbii și națiunii române, cu lupta revoluționară a clasei muncitoare sub conducerea comuniștilor... străvechiul oraș Tîrgoviște... în anii socialismului a devenit un puternic centru industrial al României“².

În dorința de a arăta generațiilor socialismului că tot ce se construiește astăzi pe teritoriul județului Dîmbovița se înalță pe temelii de viață, de muncă, de civilizație cu izvoare îndepărtate, organizarea secției de istorie modernă și contemporană se impune ca o necesitate obiectivă. În legătură cu aceasta tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia : „în afară de aceste trecături de tristă amintire, mai există și un alt trecut, este vorba de trecutul cu care ne mîndrim, de lupta pentru eliberare națională și socială, de tradițiile progresiste ale învățămîntului, științei și culturii poporului nostru și vrem ca în activitatea noastră să ținem seama de acest trecut“³.

Organizarea secției de istorie modernă și contemporană a județului presupune o cunoaștere aprofundată a mediului geografic și a perioadei cuprinsă în planul de cercetare. În acest scop muzeograful trebuie să cunoască temeinic evoluția istoriei patriei, viața politică complexă, continua dezvoltare a economiei, culturii județului, contribuția locală la istoria patriei.

Pe baza unei cercetări sistematice bibliografice și de arhivă au fost depistate și studiate documente, pentru o cît mai bună valorificare științifică și culturală.

Pe plan local, în studiul cercetărilor de arhivă, există deja o experiență în organizarea unor expoziții temporare, care reflectă o anumită temă și în special expoziția permanentă „Lupta revoluționară a petroliștilor din zona Moreni“. Dacă aceste expoziții au avut la bază o anumită problemă, planul tematic al secției de istorie modernă și contemporană primește o notă aparte. În acest sens, în cercetarea

¹ Localitățile județului Dîmbovița, Tîrgoviște, 1971, p. 2—3.

² „Scînteia“, an. XXXIV, nr. 7338, 12 mai 1967, p. 2.

³ Nicolae Ceaușescu, *Erpunere cu privire la programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste*, Ed. politică, București, 1971, p. 27.

noastră ne-am axat studiul pe aspectul politic, cultural, mișcarea muncitorească, creșterea proletariatului ca rezultat al dezvoltării economice, ca parte integrantă din istoria patriei.

În documentele de arhivă sînt suficiente date care să illustreze momentele importante ale istoriei patriei, ecoul acestora în județul Dîmbovița. Ca sursă de informare documentele se dovedesc a fi de o importanță deosebită în activitatea noastră. Alături de alte piese ele fac o prețioasă propagandă pentru valorile trecutului și prezentului.

Studiul bibliografic l-am început cu cele mai recente lucrări, acestea oglindind și cercetările mai vechi. De un real folos sînt publicațiile editate de Institutul de Studii Istorice și Social Politice de pe lîngă C.C. al P.C.R., precum și publicațiile științifice editate de Muzeul Județean⁴, care cuprind o serie de lucrări referitoare la viața județului nostru. Prin studierea literaturii de specialitate am putut dezvolta planul inițial cu care am pornit la lucru, însă în același timp am eliminat diferite probleme, pe care le-am socotit că nu ar mai fi necesare temei respective.

Studierea bibliografiei de specialitate ne-a ajutat nu numai la cunoașterea unor documente, ci ne-a deschis orizontul pentru o mai bună selecționare și interpretare a lor. În acțiunile noastre de depistare a materialului documentar nu am uitat revistele, presa vremii, documentele de partid și de arhivă, care prezintă un mare interes pentru munca noastră de cercetare.

În studiul nostru nu ne-am mulțumit numai cu materialul publicat, ci ne-am orientat spre unitățile arhivelor statului, care ne-au oferit un material documentar inedit. Cu ajutorul studiului de arhivă, am depistat documente care constituie noi exponate convingătoare privind dezvoltarea sub toate aspectele a orașului Tîrgoviște și a județului Dîmbovița, contribuția maselor la lupta pentru libertate și progres social, înlesnind contactul nemijlocit cu realitățile și mentalitatea epocii respective. Publicațiile locale nu reliefează suficient pentru toate etapele aspectul politic, edilitar și evoluția culturii, de aceea în cercetarea noastră am mers în arhive pentru a ne face o structură monografică a județului în perioada anilor 1821—1974.

Am urmărit viața politică a orașului și județului nostru în contextul istoriei patriei, modul cum se făceau alegerile, condițiile pe care trebuiau să le îndeplinească atât candidații cît și alegătorii, începînd cu punerea în aplicare a Regulamentului organic⁵, alegerea deputaților pentru camera legislativă⁶, politica dusă de diversele partide, printre care P.N.L., P.N.Ț., și ecoul acestora pe meleagurile județului nostru. De asemenea, în fondurile arhivistice existente în arhivele locale și centrale sînt suficiente materiale documentare referitoare la existența organizației partidului comunist, la abolirea monarhiei și instaurarea republicii, la cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, participarea maselor dîmbovițene la procesul de democratizare a țării, realizarea procesului de unificare politică și organizatorică a clasei muncitoare în februarie 1948 (Congresul al VI-lea al Partidului Comunist Român).

În studiul nostru de arhivă am găsit o serie de documente referitoare la sistematizarea orașului. De felul cum s-a realizat este grăitoare jalba din 5 aprilie 1838, înaintată magistratului orașului, în care se consemnează că „li s-au stricat

⁴ *Valachica*, 1969 ; *Studio Valachica*, 1970 ; *Acta Valachica* 1972 ; *Scripta Valachica*, 1973, Tîrgoviște.

⁵ Arh. St. Dîmbovița, fond Primăria orașului Tîrgoviște, dos. nr. 7, 1838, f. 4, dos. 1842, f. 58, dos. 54/1851, f. 5.

⁶ *Ibidem*, dos. 64/1866, f. 35.

oasele pentru a le așeza pe linie și neputîndu-și construi altele au ernat prin coșaruri”⁷. Sînt relatate în continuare preocupări pentru alinierea și pietruirea ulițelor, construcția podului de pe rîul Ialomița din Tîrgoviște⁸, nemulțumirea meșterilor, pentru neplata la timp a salariilor, de la construcția primăriei, poștei și a altor edificii cultural-educative.

În arhivele centrale, locale și ale județului Prahova, sînt suficiente documente care atestă continua dezvoltare economică a orașului și județului Dîmbovița, începînd cu prima jumătate a sec. al XIX-lea, existența unor manufacturi de sticlă, postav, tăbăcărie, săpun ș.a. Am studiat Decretul 117 din 28 aprilie 1859, prin care s-a înființat „Oficiul Central de Statistică”⁹, urmărind în tot cursul cercetării evidența stabilimentelor industriale, evoluția lor ca tehnică, pătrunderea capitalului străin, creșterea numerică a muncitorilor, condițiile de lucru și de viață, slaba salarizare a acestora, înmulțirea accidentelor în muncă, participarea societăților petroliere cu diferite produse la expoziții și primirea diplomei de onoare¹⁰.

În cercetările noastre de un real folos ne-au fost monografiile întreprinderilor petroliere. De exemplu, Societatea „Internațională” din localitatea Gura Ocnîței, care își avea sediul în Amsterdam, funcționează din anul 1890, în anul 1921 are 70 sonde, din care 16 în producție, 10 în foraj, 4 suspendate și 40 părăsite. În anul 1910, producția maximă este de 55 vagoane țitei pe zi. Are 467 lucrători — 455 bărbați și 12 femei. Au fost de două ori în grevă în anul 1920¹¹.

Aceste mici monografii de întreprinderi completate ne sînt de un real folos în munca noastră de cercetare. Sînt numeroase documente inedite, care atestă starea proastă în care se găseau exploatările miniere din Șotînga în ajunul războiului, recunoscută chiar de conducerea minei, printr-o adresă trimisă la 23 mai 1939 : „...în galeriile care se află la nivelul cel de mai jos al vechilor exploatări a început să ne inunde o parte din mină, așa că apa stringîndu-se în mari cantități, peste puterile de pompare ale unor instalații vechi, cum sînt cele ale noastre, ne-a adus la întreruperea lucrului”¹². La fabrica „Frații Brănescu” din Doicești „tot personalul lucrează de la orele șase pînă la orele șapte seara, avînd o oră și jumătate la doisprezece repaus”¹³.

Cercetarea arhivistică ne-a ajutat la depistarea unor figuri de socialiști și comuniști dîmbovițeni, care au desfășurat o vie propagandă în rîndurile muncitorilor petroliști, mineri și din alte sectoare de activitate, care au luptat pentru revendicări economice și libertăți democratice. Sînt relatate conflicte colective de muncă, greve, la întreprinderile petroliere și în bazinul carbonifer Șotînga-Doicești-Aninoasa.

De un real folos ne-au fost documentele de arhivă și în depistarea de case, sedii ale organizațiilor Partidului Socialist, Partidului Comunist Român, în care se păstrau documentele de partid, case în care se țineau diverse întruniri și ședințe¹⁴.

Nu trebuie să uităm că o problemă, care se pune în fața muzeografilor, nu este numai depistarea și cunoașterea documentului, ci și formarea convingerii despre autenticitatea și sinceritatea lui. În arhive sînt și memoriile, acestea fiind scrise, unele,

⁷ Ibidem, fond Ocîrmuirea jud. Dîmbovița, dos. nr. 2208/1831, f. 1, fond Primăria orașului Tîrgoviște, dos. 1/1839, f. 68, dos. 54/1851, f. 5.

⁸ Ibidem, fond Primăria orașului Tîrgoviște, dos. 9/1837.

⁹ Ibidem, dos. 75/1859.

¹⁰ Ibidem, dos. 16/1909, f. 110.

¹¹ Ibidem, fond Inspectoratul Muncii Tîrgoviște, dos. 11/1921, f. 39.

¹² Ibidem, dos. 11/1939—1939, f. 10.

¹³ Ibidem, dos. 19/1939, f. 28.

¹⁴ Ibidem, Colecția posturi Jandarmi, Postul de Jandarmi Valea Lungă, dos. 1/1935, f. 63.

către bătrînețe, datele lor sînt estompate și mai puțin sigure. Aici trebuie o critică mai atentă și coroborarea lor cu alte documente de epocă.

Instaurarea guvernului de largă concentrare democratică la 8 martie 1945 și Conferința națională a P.C.R. din octombrie același an au deschis calea unor transformări în viața social-politică a țării. Documentele consemnează acțiunile întreprinse de oamenii muncii în cadrul Frontului Unic Muncitoresc, pentru refacerea economică a țării, pentru democrație, pentru cucerirea puterii politice în stat.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție și transformarea lor în proprietate socialistă a constituit pentru patria noastră un salt calitativ. „În regiunea petrolieră, în întreprinderile textile, metalo-chimice, miniere și forestiere au avut loc mitinguri, la care au participat toți salariații, manifestându-și din plin bucuria și entuziasmul lor pentru această măreață operă de o covârșitoare importanță, pentru buna dezvoltare economică a țării”¹⁵. În august 1948, muncitorii sondei I.R.D.P. Teiș s-au evidențiat în lupta pentru oprirea erupției libere a unor sonde. Ministerul Minelor și Petrolului apreciază această inițiativă, hotărîrea, pricepera și devotamentul de care au dat dovadă: „dîndu-i de exemplu tuturor celor ce muncesc în industria petrolieră”¹⁶. Demn de reliefat este și faptul că, numai la cîteva luni de la naționalizare, „Fabrica de Ciment Fieni” este distinsă cu premiul II pentru rezultate bune în muncă¹⁷.

În anii 1949 și 1950 sînt elaborate planuri economice anuale, prin care se urmărește desăvîrșirea refacerii economice, ani în care au fost obținute succese importante pe linia industrializării. În cadrul realizărilor obținute pe plan național, documentele consemnează că și muncitorii, tehnicienii și funcționarii din toate sectoarele de activitate ale județului nostru și-au adus contribuții importante la îndeplinirea și depășirea celor două planuri anuale. De exemplu muncitorii de la mina Mărgineanca „sînt convinși că fiecare tonă de cărbune pe care o smulg din adîncul pămîntului este o cărămidă la temelie societății socialiste, pe care întreg poporul muncitor se străduiește zi de zi s-o construiască”¹⁸. La „Țesătoria Ivănuș Constantin” din Pucioasa, constatăm că în anul 1950 producția a crescut cu 132% față de anul 1938¹⁹.

Îmbunătățirea administrativ-teritorială a creat condiții pentru valorificarea resurselor materiale și umane. Presa locală consemnează că întreprinderile și fabricile, atît cele cu tradiție cît și cele înființate în cei treizeci de ani, sînt înzestrate cu utilaje moderne, de înaltă tehnicitate, folosite de miile de muncitori și muncitoare. În ultimii ani au intrat în funcțiune noi și importante unități. De exemplu, în localitatea Găiești: Întreprinderea de Utilaj Chimic, Întreprinderea de Frigidere și Întreprinderea de produse pentru construcții, la Titu: Fabrica de nutrețuri combinate și Întreprinderea de aparataj electric pentru instalații. În localitatea Fieni au intrat în funcțiune, încă din anul 1972, linia de plan și țuburi de azbociment din cadrul combinatului industrial de lianți și azbociment, unde se află în construcție o altă modernă linie de fabricat ciment, care va dubla capacitatea de producție actuală. În municipiul Tîrgoviște funcționează deja întreprinderile „Romlux” și „Saro”. Începînd cu luna decembrie 1973 a intrat parțial în funcțiune Combinatul de Oțeluri Aliate²⁰.

¹⁵ „Chemarea”, an. IV, nr. 97 din 23 Iunie 1948.

¹⁶ Ibidem, nr. 101 din 5 august 1948.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem, nr. 106 din 17 octombrie 1949.

¹⁹ „Uzina și ogorul”, nr. 59 din 30 decembrie 1950.

²⁰ „Dîmbovița”, nr. 1198 din 38 decembrie 1971, nr. 1500 din 21 decembrie 1972, nr. 1397 din 22 august 1972.

Ca urmare a construirii de noi obiective și modernizarea celor existente, volumul producției industriale era la sfârșitul anului 1972 de 2,1 ori mai mare, comparativ cu 1965 și cu 58% mai mare față de 1968.

Produsele întreprinderilor și fabricilor din municipiul Tîrgoviște și județul Dîmbovița reprezintă o prestigioasă carte de vizită a industriei românești: în Olanda, Cipru, Suedia, Franța, Algeria, Canada, Italia, Grecia²¹. Uzina de utilaj petrolier a devenit o puternică citadelă a industriei constructoare de mașini. Exportă 30% din producția sa în Republica Democrată Germană, U.R.S.S., R. P. Albania, R. P. Ungară, India, Cuba și Vietnam²². Industria locală s-a făcut cunoscută în Anglia, R.F.G., Iugoslavia, Albania, R. D. Vietnam prin produse de lăcătușerie, construcții metalice, împletituri de răchită, produse de artizanat, baticuri imprimate, produse chimice ș.a.²³. Produsele județului Dîmbovița au primit note laudabile la târgurile internaționale de la Sidney, Damasc, Alger, Salonic, Zagreb, Bagdad, Teheran²⁴. Specialiștii dîmbovițeni poartă experiența lor în multe țări din Europa, Asia, Africa, America Latină, demonstrând o înaltă capacitate tehnică²⁵.

Județul Dîmbovița este păstrătorul unor tradiții străvechi și în ceea ce privește agricultura și lupta țăranimii pentru pământ, pentru o viață mai bună. Sînt numeroase documente care atestă nemulțumirea țăranilor împotriva abuzurilor săvîrșite de arendașii moșiilor, participarea țăranilor la răscoalele din anii 1888, 1907, reforma rurală din 1864, reforma agrară din 1921 și împărțirea pămînturilor înainte de a se legifera reforma agrară din anul 1945, înmînarea titlurilor de proprietate în localitatea Conțești în cadrul festiv²⁶. Sînt documente care atestă înființarea centrelor de închiriat și reparat unelte pentru țăranime. În anul 1948 se înființează la Titu întreprinderea de mecanizarea agriculturii. Între anii 1949—1950 au luat ființă cooperative agricole de producție la Văcărești, Colacu, Jugureni, iar în anul 1962 a avut loc încheierea procesului de cooperativizare socialistă a agriculturii. În anul 1971, au fost amenajate pentru irigații 11 265 ha, iar în anul 1975 se va ajunge la 32 000 ha. Programul de gospodărire rațională a resurselor de apă, extinderea lucrărilor de irigații, îndiguiri, desecări și combaterea eroziunii solului, care a fost îmbunătățit în urma studiului întreprins de specialiști, evidențiază faptul că județul Dîmbovița dispune de posibilități pentru a realiza la finele cincinalului 1971—1975 cele 32 000 ha irigate. Cel mai important obiectiv deja început îl constituie sistemul hidroameliorativ Tîrgoviște. Iazul domnesc se remarcă prin execuția unui canal de aducțiune lung de 5,400 km, ce face legătura între Ialomița și Ilfov. Prin acest canal se va permite irigarea a circa 10 000 ha teren arabii, proprietatea cooperativei agricole: Comișani, Brătești, Hăbeni, Văcărești, Băleni-Sîrbi și Băleni-Români și a unei ferme aparținînd întreprinderii agricole de stat Tîrgoviște²⁷. În sectorul zootehnic s-au investit sume importante pentru sporirea producției de carne. S-au înființat unități intercooperatiste de porcine la Petrești, complexul de miei din Răcari. În localitatea Braniștea a fost dat în folosință un modern complex de vaci.

În domeniul învățămîntului, documentele consemnează înființarea în anul 1833 a școlii naționale în orașul Tîrgoviște, iar în anul 1838 se înființează un curs, care pregătește cadre pentru învățămîntul sătesc, existînd la această dată 141 școli sătești. Vom marca dezvoltarea învățămîntului în județul nostru după Legea instrucțiunii

²¹ Ibidem, nr. 1494 din 14 decembrie 1971.

²² Ibidem, nr. 1397 din 22 august 1972.

²³ Ibidem, nr. 1333 din 8 iunie 1972.

²⁴ Ibidem, nr. 1399 din 25 august 1972.

²⁵ Ibidem, nr. 1129 din 10 octombrie 1971.

²⁶ „Ancheta”, nr. 219 din 1 august 1946.

²⁷ „Dîmbovița”, nr. 1180 din 9 decembrie 1971.

publice din 25 noiembrie 1864, și în special după reforma învățământului din anul 1948. Din inițiativa Casei Școalelor se înființează biblioteci, care deserveșc atât pe școlari, cât și pe locuitorii satelor, cunoscute după anul 1898 sub denumirea de biblioteci populare.

Printre altele putem afirma că în anii 1938/1939, în toate localitățile județului funcționau cămine culturale²⁸. În cadrul întâlnirilor și șezătorilor se țineau conferințe referitoare la probleme de agricultură, cultura viermilor de mătase, sănătate, îngrijirea copiilor ș.a.

Din partea colectivului Muzeului Județean Dîmbovița există o continuă preocupare pentru achiziționare de documente, ziare, fotografii de epocă, vederi, cărți, hărți, diplome. Numai în anul 1973 au intrat în depozitele muzeului circa 1 000 piese, care alături de medalii, artă plastică, costume de epocă, lito și cromolitografii completează informațiile noastre asupra situației județului Dîmbovița.

În acest scop, pe lângă muzeul nostru funcționează încă din anul 1973 clubul „Musseum“, în care colectivul a atras oameni de diferite specialități: profesori, avocați, ingineri, tineri din uzină, interesați în activitatea științifică și publicitară, donînd documente și alte piese cu valoare expozițională.

Pentru anumite perioade, și mă refer la anii de după eliberare, ne lipsesc documente, ziare și alte tipărituri, editate atât pe plan central, cât și pe plan local. De aceea o grijă deosebită care trebuie să stea în atenția noastră este păstrarea și buna conservare a tuturor publicațiilor științifice și documentelor, care reliefează prezentul, izvoare de cercetare pentru generațiile viitoare. De asemenea, în atenția noastră este și înzestrarea bibliotecii cu documente de partid și de stat, atât cele de pe plan central, cât și cele elaborate de organele județene.

Dacă în acțiunea de cercetare am urmărit problemele de ordin politic, economic, social, cultural, în expoziție documentele vor fi prezentate cronologic, ținîndu-se cont de elementele esențiale ce intervin în viața politică, în structura economică, culturală și socială a județului. Se vor marca momentele istoriei generale naționale în proporție de 25%, pe fondul cărora se vor ilustra documentele locale în proporție de 70—75%. De asemenea, perioada anilor 1821—1944 va fi reprezentată în proporție de 30—40% din totalul expoziției, reliefată prin documente xerografiate și facsimilate, fotografii de epocă, lito și cromolitografii, artă plastică, arme ș.a.

Perioada care urmează insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste o vom reda cât mai detaliat, exponatele reprezentînd realizările celor treizeci de ani în proporție de 60—70% din totalul expoziției.

Cu documentele depistate pînă în prezent și completate cu cele din colecția muzeului, putem ilustra un muzeu de istorie modernă și contemporană, fără a se folosi din materialul documentar expus la Muzeul petroliștilor din zona Moreni.

CONTRIBUTIONS BIBLIOGRAPHIQUES ET D'ARCHIVES À LA THÉMATIQUE D'UN FUTUR MUSÉE D'HISTOIRE MODERNE ET CONTEMPORAINE DU DÉPARTEMENT DE DÎMBOVIȚA

— Résumé —

Situé dans la zone des Souscarpathes de la Valachie, au nord de la Plaine Roumaine, le département de Dîmbovița se lie aux meilleures traditions de la lutte du peuple roumain pour l'unité d'état, pour la liberté nationale et sociale. La ville

²⁸ Direcția Generală a Arhivelor Statului, Fondul Fundațiile Culturale Regale. Cămine culturale, dos. 1159—1263.

de Tîrgoviște est devenue de nos jours une puissante cité de l'acier et de l'industrie de la construction des machines.

La réalisation d'une exposition d'histoire moderne et contemporaine s'impose comme une nécessité objective, étant donné les nouvelles conditions de vie, afin de montrer aux générations du socialisme que tout ce qu'on entreprend à présent a de solides fondements de vie, de travail et de civilisation aux sources dans le passé lointain.

Les pièces qui se trouvent dans les dépôts du musée, les recherches bibliographiques et d'archives nous ont aidé à découvrir d'autres objets exposés qui mettent en relief la vie politique complexe de la ville et du département, l'essor de l'économie, le développement social, édilitaire et démographique de ceux-ci, surtout après la libération.

Et pour aider au processus instructif et éducatif, ainsi que pour garder l'unité de l'exposition et la continuité du phénomène historique, la thématique du musée d'histoire moderne et contemporaine du département de Dimbovița devra comprendre un matériel complémentaire en proportion de 15—20%.

Nous pouvons illustrer un musée d'histoire moderne et contemporaine avec les documents découverts jusqu'à présent dans les archives locales et centrales, sans faire usage du matériel documentaire exposé dans le musée de la lutte révolutionnaire des ouvriers du pétrole qui existe à Moreni, département Dimbovița.